

Laura Gedminienė, Gamtos tyrimų centras ir Vilniaus universitetas

XXI INQUA KONGRESAS ROMOJE: TARPTAUTINĖS KVARTERO TYRIMŲ SĄJUNGOS TIKSLAI, VEIKLA IR IŠŠŪKIAI

Tarptautinę kvartero tyrimų sąjungą (angl. *The international Union for Quaternary Research*, INQUA) 1928 m. įkūrė grupė mokslininkų, siekusių pagerinti supratimą apie pasaulinius aplinkos pokyčius kvartero (geologinis laikotarpis, apimantis apie 2,6 mln. m.) periodu. Tai žmogaus evoliucijos, pasikartojančių apledėjimų, pasaulinio jūrų ir vandenyne lygio svyravimų, staigių klimatinė ir vandenyneose cirkuliuojančių srovių pokyčių bei daugybės kitų procesų laikotarpis. Jo nuosekiose fiksuojami tiek fiziniai, tiek biologiniai pokyčiai, bylojantys apie gyvosios gamtos prisitaikymą prie besikeičiančių klimato sąlygų. Šių geologinės praeities „įrašų“ analizė leidžia mokslininkams prognozuoti aplinkos sąlygų pokyčius artimiausioje ateityje, padeda spręsti aplinkosaugines problemas, patiriant kuo mažiau fizinių ir moralinių nuostolių.

Šiuo metu INQUA vienija 46 valstybes, kurių narystė organizacijoje yra trijų tipų: nacionalinė (šalis moka INQUA nario mokestį ir turi teisę į tarptautinės tarybos posėdžius siųsti vieną balsavimo teisę turintį delegatą ir vieną stebėtoją), regioninė (šalių grupė moka INQUA nario mokestį ir jai suteiktos tokios pat teisės, kaip ir nacionaliniam nariui) ir asocijuota (šalys ar šalių filialai dėl tam tikrų priežasčių negali mokėti INQUA nario mokestio ir turi ribotas teises, t. y. negali balsuoti tarptautinės tarybos posėdžiuose ar siūlyti savo kandidatų į vykdomąjį komitetą). Nacionalinės ir regioninės narystės šalių paskirti delegatai sudaro tarptautinę tarybą, kuri renka INQUA pirmininkaujantį organą – vykdomąjį komitetą (esamas ir buvęs prezidentai, keturi viceprezidentai, generalinis sekretorius ir išdininkas), dirbantį ketverius metus nuo vieno kongreso iki kito. Tarptautinė taryba taip pat įgaliota įvertinti ir patvirtinti visus pasiūlymus INQUA politikos ar procedūrų pakeitimo klausimais bei ketveriems metams išrenka sąjungos pre-

Lietuvaitės Eugenija Rudnickaitė (kairėje) ir Laura Gedminienė (dešinėje) su 2019–2023 m. INQUA prezidentu Taisu van Kolfšiu. Lauros Gedminienės nuotraukos Lithuanians E. Rudnickaitė (at the left) and L. Gedminienė with the 2019–2023 INQUA President Thijs van Kolschoten. Photos by L. Gedminienė

zidentą. 2019–2023 m. juo buvo profesorius emeritas Taisas van Kolfšiu (Thijs van Kolschoten), kurį nuo šių metų pakeitė kongreso metu išrinkta Romos „Sapienza“ universiteto (Italija) mokslininkė Laura Sadori.

Pagrindinio organizacijos tikslo – skatinti geresnę bendravimą ir tarptautinį bendradarbiavimą vykdant pagrindinius ir taikomuosius kvartero tyrimus – siekiama įvairių darbo grupių, komisijų ir komitetų veikloje. Šiuo metu INQUA yra gana stiprus aktyviai veikiančių darbo grupių – Kvartero stratigrafijos (angl. *Section On European Quaternary Stratigraphy*, SEQS-DATESTRA), Paleopedologijos (angl. *Palaepedology Working Group*), Liosų tyrimų (angl. *Loess Working Group*), Baltijos regiono šalių (angl. *Peribaltic Working Group*) ir kt. – užnugaris.

Po XX INQUA kongreso, vykusio 2019 m. Airijos sostinėje Dubline, dėl pasaulį apėmusios

itin sudėtingos pandemijos gerokai pakito pagrindinės šios organizacijos veiklos, kurių nemaža dalis buvo tiesiog atšaukta. Dėl judėjimo apribojimų mokslininkams ir mokslo institucijoms buvo itin sudėtinga bendrauti. Susijaukė tik ką susikūrusios Ankstyvosios karjeros tyrėjų (angl. *Early Career Researcher*, ECR) komisijos planai, susiję su tyrėjų mainų programomis. Nepaisant visų sunkumų, tarpkongresiniu laikotarpiu INQUA finansavo 40 mokslinių projektų paraiškų: 18 daugiamečių, 9 savarankiškus ir 13 vienu metų trukmės, kasmet jiems skirdama apie 50 tūkst. eurų, įskaitant vykdomus ir naujus projektus.

XXI INQUA kongresą „Laikas keistis“ (angl. *Time for change*) 2023 m. liepos 8–22 d. Romoje (Italija) organizavo vienas didžiausių Europoje – Romos „Sapienza“ universitetas (it. *Sapienza Università di Roma*). Įspūdingame kongreso atidaryme dalyvavo Italijos prezidentas Serdžas Matarella (Sergio Mattarella) ir Italijos Senato narė bei Universitetų ir mokslo ministrė Anna Maria Bernini. Ištrauką iš atidarymo ceremonijos galima pasižiūrėti internete adresu <https://www.quirinale.it/elementi/93584>.

Kongresas vyko keliais etapais: prieškongresinės, kongreso vidurio ir pokongresinės lauko išvykos, darbo grupės / mokymai, tikslinės sesijos, kurių metu pristatyti plenariniai,

žodiniai ir stendiniai pranešimai. Kongreso pranešimams rengti buvo suformuotos septynios mokslinės temos: 1) nuo natūralių procesų iki geografinių pavojų; 2) kraštovaizdžiai, facijos, architektūra ir sekų stratigrafija; 3) kvartero aplinka ir žmogaus evoliucija: iškasenos, filogenija, paleobiologija, paleoekologija ir kultūros modeliai; 4) ekosistemos ir biogeografija nuo plioceno iki antropoceno; 5) klimato įrašai, procesai ir modeliavimas; 6) kvartero laiko mašina; 7) laikas keistis kvartero tyrimų moksluose.

Pagrindinis kongreso tikslas – šiuo metu vykdomų projektų ir gautų tyrimų rezultatų aptarimas, įvairių kvartero šakų tyrimų sklaida, tarptautinių ryšių plėtra, skatinant tyrėjų bendradarbiavimą ir planuojamų projektų partnerių paiešką. Daugiausia dėmesio skirta: 1) klimato kaitai ir kraštovaizdžio raidai kvartero laikotarpiu; 2) klimato, aplinkos ir žmonių populiacijos sąveikai ir pokyčių tiriamu laikotarpiu vertinimui. Renginio metu vyko darbo grupių, komisijų, vykdomų projektų dalyvių ir kt. tiksliniai susitikimai. Kongrese registruota apie 2 800 tyrėjų, kurie pasirinktinai galėjo dalyvauti 14 lauko ekskursijų bei 209 paralelinėse sesijose ir susipažinti su 1 480 žodinių, 2 114 stendinių pranešimų bei 3 594 santraukomis.

Įvairių pasaulio šalių tyrėjai pristatė vykdomus tyrimus ir gautus rezultatus. Lietuvai kongrese atstovavo Gamtos tyrimų centro mokslininkės dr. Miglė Stančikaitė ir dr. Laura Gedminienė bei dr. Eugenija Rudnickaitė iš Vilniaus universiteto, pristačiusios kartu su kolegomis parengtus stendinius pranešimus. Savo srityje daug pasiekę kvartero tyrėjai konsultavo kongreso dalyvius eksperimentinės veiklos

XXI INQUA kongreso dalyvės. Iš kairės: Laura Gedminienė, Miglė Stančikaitė ir Eugenija Rudnickaitė
XXI INQUA Congress participants (from the left): L. Gedminienė, M. Stančikaitė and E. Rudnickaitė

vykdymo ir laboratorijų klausimais, dalijosi projektų paraiškų rengimo, ECR tarptautinio bendradarbiavimo ir integravimo į mokslines veiklas gerinimo, lygių galimybių ir emocinės gerovės užtikrinimo klausimais. Renginio organizatoriai kvietė rašyti į kongreso straipsnių rinkinius, aktyviai įsitraukti į darbo grupių veiklą, nes naujos pažintys didina galimybes sudaryti sandorius su užsienio partneriais.

INQUA komisijų susitikimų metu pristatytos ataskaitos, vyko tarybos, vykdomojo komiteto ir naujojo prezidento rinkimai, taip pat svarstyti einamieji klausimai. Visos INQUA narės, įskaitant ir Lietuvą, apdovanotos specialiai kongreso proga išleistu ženkliuku, kuris skirtas Romoje 1953 m. vykusiam IV INQUA kongresui prisiminti. Nors Lietuva yra tik

Kongreso proga išleistas ženkliukas
A badge was made on the occasion of the Congress

asocijuota INQUA narė, tarptautinės tarybos posėdžiuose dalyvavo ir mūsų šaliai atstovavusi Lietuvos geologų sąjungos pirmininko pavaduotoja ir Kvartero skyriaus pirmininkė L. Gedminienė. Viename jų balsuota dėl INQUA kongreso organizavimo 2027 m. Kadangi kitų konkurentų nebuvo (generalinis sekretorius buvo gavęs tik vieną pasiūlymą), nuspręsta, kad jis vyks Indijoje. Išskirtinumas tas, kad dėl sudėtingų šios šalies klimato sąlygų jis bus rengiamas ne kaip įprasta vasaros metu, o pavasarį ar net vasario mėnesį. Indijos delegacija pristatė XXII kongreso temą – „Kvartero mokslas kaip visuomenės paslaugos“ (angl. *Quaternary Science as Societal Services*).

Smagu dalyvauti didžiuliame kolegų iš viso pasaulio susibūrimo, pristatyti savo tyrimus ir idėjas, susipažinti ir bendrauti su garsiais kvartero tyrėjais. Deja, tokios išvykos reikalauja ir nemažai lėšų. Dalį su šiuo renginiu susijusių išlaidų šių eilučių autorė apmokėjo iš podoktorantūros projekto Nr. S-PD-22-77 ir Europos Sąjungos investicijų fondų projekto „Lietuvos mokslo tarptautiškumo didinimas – MTEP ryšių plėtojimas (LINO LT)“ lėšų.

Daugiau informacijos apie INQUA veiklą, komisijas, tarybą, publikacijas, paramą, apdovanojimus ir kt. galima rasti oficialioje organizacijos interneto svetainėje (prieiga internete: <https://inqua.org/>). Plačiau apie INQUA XXI kongresą „Laikas keistis“ (programą, lauko išvykas, sesijas ir kt.) skaitykite internete adresu <https://inquaroma2023.org/>.

LIETUVOS KVARTERO TYRĖJŲ PRANEŠIMAI INQUA KONGRESE XXI INQUA Congress, July 14th–20th 2023, Sapienza University of Rome, Italy

- Gedminienė, L., Spiridonov, A., Stančikaitė, M., Skuratovič, Ž., Vaikutienė, G., Stoof-Leichsenring, K. *Understanding changes in plant palaeocommunities in the southern Baltic region during postglacial global climatic and human expansion events.*
- Gedminienė, L., Pukelytė, V., Baltrūnas, V. *The transition from glacial to interstadial in the lithosedimentary and pollen records from Balbieriškis outcrop, Late Weichelian Glaciation in South Lithuania.*
- Rudnickaitė, E., Daumantas, L., Šinkūnas, P., Dobrotin, N., Kisielienė, D., Spiridonov, A., Paškevičiūtė, M. *Direct but delayed positive correlation between dolomite and calcite ratios in Lithuania lake sediments and the climatic signal in the Greenland GISP2 record.*
- Belzyt, S., Phillips, E., Pisarska, M., Piotrowski, J., Woronko, B., Bitinas, A., Jusienė, A. *Reconstructing pattern of multiple sub-stages of sediment deformation during single seismicity-induced liquefaction event (Dyburiai, NW Lithuania).*